

OTTO RANK

Yegâne Terapi Yaşamın Kendisidir

FREUD'UN ÇEVRESİNDEKİ "KABUL GÖRMEMİŞ" DÂHİ

Yayıma Hazırlayan: TUFAN GÖBEKÇİN

DESTEK YAYINLARI: 1760
PSİKOLOJİ: 38

OTTO RANK / YEGÂNE TERAPİ YAŞAMIN KENDİSİDİR

Yayına Hazırlayan: Tufan Göbekçin

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, yayınevinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

İmtiyaz Sahibi: Destek Yapım Prodüksiyon Dış Tic. A.Ş.

Genel Yayın Yönetmeni: Ertürk Akşun

Psikoterapi Serisi Yayın Koordinatörü: Özlem Küskü

Son Okuma: Devrim Yalkut

Kapak İllüstrasyonu: M.K. Perker

Kapak Uygulama: İlknur Muştı

Sayfa Düzeni: Cansu Poroy

Sosyal Medya-Grafik: Mesud Topal-Nursefa Üzüm Kalender-Samet Ersöz

Reklam ve Tanıtım: Selen Çavuşovalı-Işıl Ilgıt Şimşek

Destek Yayınları: Mayıs 2023
Yayıncı Sertifika No. 43196

ISBN 978-625-441-917-1

© Destek Yayınları
Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 Nişantaşı/İstanbul
Tel. (0) 212 252 22 42
Faks: (0) 212 252 22 43
www.destekdukkani.com
info@destekyayinlari.com
facebook.com/DestekYayinevi
twitter.com/destekyayinlari
instagram.com/destekyayinlari
www.destekmedyagrubu.com

Deniz Ofset – Çetin Koçak
Sertifika No. 48625
Maltepe Mahallesi
Hastane Yolu Sokak No. 1/6
Zeytinburnu / İstanbul
Tel. (0) 212 613 30 06

Psikoterapistler Serisi

FREUD'UN ÇEVRESİNDEKİ "KABUL GÖRMEMİŞ" DÂHİ

Yegâne
Terapi
Yaşamın
Kendisidir

Yayıma Hazırlayan:
TUFAN GÖBEKÇİN

Giriş

Otto Rank'a birçok farklı açıdan bakmak mümkündür. Bazılarının gözünde Rank'ın ilk başlarda Freud'un parlak öğrencisi olarak tanındığı dönemde yürüttüğü çalışmalar ve psikanaliz tarihinde önemli yer tutan eserleri ön plandadır; bazıları Rank'ın mitler, rüyalar ve sanat konusundaki derinlikli araştırmalarına ve mevcut psikanaliz anlayışındaki yenilik arayışlarına odaklanır; bazıları onun vaktinden önce bağımsız davranarak Freud'un yanındaki üretkenliğini yitirdiğini düşünür ve Freud'la yollarını ayırdığı için onu hiçbir zaman affetmez; bazıları onun "doğum travması" kavramı ve "irade" vurgusunu temel alan yeni psikoterapi anlayışının önemini teslim eder; bazıları onun son dönemde psikolojiyi "ilişkiler bilimi" olarak tanımladıktan sonra konferanslarında çeşitli kesitler sunduğu ama bütünlüklü olarak ortaya koyma fırsatı

bulamadığı kendine has düşünce sistemiyle ilgilenir. Ama Ernest Becker'in *Ölümün İnkârı [The Denial of Death]* kitabının önsözünde belirttiği gibi bunların hiçbiri Otto Rank gibi çok yönlü ve çok üretken biri için tek başına doğru ve yeterli değildir.

Otto Rank, diğer birçok şeyin yanı sıra “sanat ve sanatçı” konusunda eşsiz bakış açıları sundu; psikoloji ve mitoloji arasında kurulan köprünün ilk ve en önemli ayaklarından biri oldu; mitleri ve rüyaları yorumladı; psikolojide o zamana dek büyük ölçüde ihmal edilen alanlara yöneldi; gerçek ve gerçeklik, yaşam ve ölüm, yaratıcılık ve suçluluk, yaşam korkusu ve ölüm korkusu gibi önemli kavramları ele aldı ve bunların kişilik tipleriyle ilişkisini kurdu; psikoloji ve psikoterapi alanlarında yıllar boyunca adından söz ettirecek kapılar araladı; “doğum travması” kavramıyla psikolojide önemli bir ilerlemeyi gerçekleştirdi; “irade terapisi” adını verdiği yeni bir terapi anlayışı ortaya koydu; kendi döneminde genel kabul gören psikoloji anlayışının ötesini araştırdı; ilişki terapisinin ve varoluşçu psikoterapinin temellerini attı.

Otto Rank'ın birbirinden çok ayrı gibi görünen alanlardaki önemli katkıları birer yapboz parçası gibi birbiriyle uyumluydu ve bir araya geldiklerinde onun eşsiz düşünce sistemini oluşturuyordu. Ne var ki Rank'ın erken denilebilecek yaştaki ölümü, Ernest Becker'in de ifade ettiği gibi düşünce sistemini bütünlüklü olarak ortaya

koymasının önüne geçti. Otto Rank uzunca bir süre “Freud’un çevresindeki ‘kabul görmemiş’ büyük dâhi” olarak kaldı. Bu kitapta, Rollo May’in Rank için kullandığı bu nitelemenin haklılığına ve Rank’ın dehasına tanıklık edeceğiz.

Otto Rank tuttuğu günlüklerde düşüncelerini durgun suya atılan bir taşın yaydığı dalgalara benzetmişti: “Düşüncelerim sudaki halkalar gibi. Küçük bir taş önce bir nokta oluşturuyor, sonra dalgalar dışarıya doğru halka halka yayılıyor, ta ki düşünölemeyenin kıyalarına kadar.” Bugün bulunduğumuz yerde Rank’ın psikoloji ve psikiyatride yarattığı etkiler için de aynısını söyleyebiliriz: Otto Rank’ın durgun suya attığı taşlar önce küçük birer nokta oluşturdu ve ardından sudaki dalgalar gibi halka halka yayıldı.

“Düşüncelerim sudaki halkalar gibi. Küçük bir taş önce bir nokta oluşturuyor, sonra dalgalar dışarıya doğru halka halka yayılıyor, ta ki düşünülmeenin kıyılarına ulaşmış kaybolana kadar.”

- Otto Rank

Kabul Görmemiş Büyük Dâhi

22 Nisan 1884 tarihinde Viyana'da Otto Rosenfeld adıyla dünyaya gelen Otto Rank, tüm dünyada tanınacağı soyadını Henrik Ibsen'in *Bir Bebek Evi* oyunundaki doktor karakterinden aldı. Oyundaki Rank karakterinin diğer karakterler hakkında bilinmeyenlerin ortaya çıkmasına aracılık etmesi, Otto Rank'ın hayatı boyunca sürdüreceği çabası bakımından anlamlıydı. Rank hem kendini tanımayı hem de genel olarak insan ruhu hakkında bilinmeyenleri ortaya çıkarmayı görev edindi. Amacı en başından beri "insanlığın kapsamlı bilgisine ulaşmak"tı. Rank'ın çocukluğunda başlayan edebiyat tutkusu da hiç dinmedi. Yıllar sonra bu kez gözde yazarı Mark Twain'in unutulmaz kahramanından esinlenerek "Huck" takma adını kullanacaktı.*

* Otto Rank bu isim seçimlerinin nedenini açıklamasa da biyografisini kaleme alan E. James Lieberman, onun psikoterapideki doğrudan ve pratik yaklaşımı ve genel olarak mütevazı tutumuyla Mark Twain'in ölümsüz kahramanı Huckleberry Finn'in tutumları arasındaki benzerliğe dikkat çeker. Hikâyede köle Jim'i kurtarmak için daha detaycı, kitabı bir yaklaşım sergileyen ve duygusal mesafesini koruyan Tom Sawyer'ı ise Freud'a benzetir. Her durumda Freud'la Rank'ın yol arkadaşlığı da Huck'la Tom'un yol arkadaşlığı kadar sürükleyici bir hikâyedir. (James Lieberman. *Acts of Will, The Life and Work of Otto Rank*, New York, The Free Press, 1985, s. 38)

Otto Rank, Viyana'nın eski şehir merkezinden Danube kanalıyla ayrılan "Leopold şehrinde" Czerningasse adlı dar bir sokaktaki küçük bir dairede yaşayan orta sınıf bir Yahudi ailedendi; kendi ifadesiyle "zayıf ama görünüşte sağlıklı bir anne babanın üçüncü çocuğu" ydu. Rank'ın mutlu bir çocukluğu olmadı. 18 yaşındayken tutmaya başladığı günlüğünde annesiyle babasından yalnızca yeri geldikçe bahsetti. Günlüğündeki ifadelerinden "içmeye başlamadan önce sessiz sedasız, içtikten sonra gürültücü olan" alkolik bir babaya ve "çocuklarının karnını doyurmaktan, kıyafetleri düzgün görmekten" memnuniyet duyan bir anneye sahip olduğunu biliyoruz. Rank'ın günlüğüne yazdığı "On Emir" versiyonunda yer alan "Babalar ve anneler! Çocuklarınızı onurlandırın ve onları sevin!" ifadesi belki de bir eksikliğe işaret etmesi bakımından önemliydi. Rank'ın çocukluk yıllarındaki en iyi yoldaşı, "yaşama sevinciyle dolu" olduğunu söylediği ağabeyi Paul oldu.

Otto Rank'ın kendi ilgi alanlarına uygun bir eğitim alması mümkün olmadı. Ailesi ilk oğulları Paul'u akademik eğitim alabileceği Gymnasium'a gönderirken ikinci oğulları Otto'yu teknik eğitim alabileceği meslek okuluna gönderdi. Böylece Rank kendi ifadesiyle "eğitimsiz, arkadaşsız ve kitapsız, kendi haline terk edilmiş bir şekilde" büyüdü. 15 yaşındayken tiyatrolara ve konserlere giderek ve bolca kitap okuyarak kendini geliştirmeye başladı. Ağabeyi Paul, o sırada

çilingir çırağı olan Otto'ya öğrenci biletleri temin etti. Birlikte gittikleri ilk oyun, Schiller'in *Orlean Bakiresi* oyunuydu. Rank, 19 yaşına geldiğinde hemen her gece tiyatro ve konserlere gitmeye başlamıştı. Günlüklerine "Tiyatronun geceleri yarattığı hayal dünyası, gündelik hayatın kaba gerçekliğinin üzerini örtüyor" diye yazdı.*

Çocukluğunda kendini ait hissetmediği bir dünyada bulan Rank, ilk gençlik yıllarında tiyatronun ve ardından diğer sanatların ona sunduğu dünyaya sığındı. Aynı zamanda tam bir kitap kurduydü. Edebi ve kuramsal birçok yazarın eserlerini okudu ama en çok "model, lider ve rehber" olarak nitelendirdiği Nietzsche ve "insanları en iyi anlayan ve tasvir eden yazar" olarak nitelendirdiği Ibsen'den etkilendi. Okudu, düşündü, düşünce süreçlerini gözlemledi. Sudaki halkalara benzettiği düşünceleri hiç durmadan yayıldı ve Rank daima düşünülmeenin kıyılarına gözünü dikti.

Otto Rank, çağıldayan düşüncelerinin yanı sıra rüyalarını da analiz etti. Rüyalari analiz etmeye başladığında

* Otto Rank yıllar sonra kaleme aldığı *Gerçek ve Gerçeklik* kitabında gerçek, gerçeklik ve illüzyon ile ilgili düşüncelerini daha geniş bir çerçeveye oturttu: "Gerçekle birlikte yaşamamaz. Yaşayabilmek için yanılsamalara ihtiyaç vardır; yalnızca sanat, din, felsefe, bilim ve aşk gibi dış illüzyonlara değil, dış yanılsamaları koşullandıran iç illüzyonlara da ihtiyaç vardır." (Rank, *Will Therapy & Truth and Reality [İrade Terapisi & Gerçek ve Gerçeklik]*, New York: Alfred A. Knopf, 1945, s. 251-52.)

henüz Freud'u okumamıştı.* Bu döneme ait bir rüyasında yaşadığı evin yandığını gördü. Kendisi de en üst kattaydı ve kaçacak hiçbir yeri yoktu. Sahip olduğu her şeyle birlikte yanıp kül oldu. Hiç kimse onun yaşadığını bile bilmeyecekti. Bir tek iz bırakmadan ölmüştü. “Uyandığımda halen rüyanın etkisindeydim ve hemen yazmaya koyuldum” diye not düştü. “Geçen gece ev ya gerçekten de yanmış olsaydı? Ve bunu yazmayı düşündüm.” Rank hayatı boyunca düşündükleriyle, yazdıklarıyla iz bırakmak istedi ve bunu başardı.

Otto Rank'ın odaklandığı ilk konunun “sanat ve sanatçı” olması da tesadüf değildi. Sanat hakkında günlüğüne şu notları düşmüştü: “İçgüdü, hayvanların bilinçdışıdır. Din, şiir ve felsefenin sentezidir. Sanat, hayatın rüya yorumudur. Sanatçılar sanatın kurallarını bilir ama sanat eseri bu kurallar uygulanarak yaratılamaz.” Rank, yaratıcılığın kaynağını, sanatçının yaratım sürecini anlamak istedi. Zira onun gözünde yaratıcılıktan yoksun bir hayat, yaşanmaya değer değildi. Bu dönemde *Rüyaların Yorumu* kitabını okuduğu Freud'un rüyalar ve bilinçdışından bilimsel anlam çıkarabilme yeteneği karşısında heyecan duydu. 1907 yılında kaleme aldığı *Der Künstler [1907; Sanatçı]* adlı çalışmasında sanatı psikanalizin prensipleriyle açıklamaya çalıştı.

* Daha sonra tanışacağı Freud ve çalışmaları, Otto Rank'a aradığı bakış açılarını sundu. Rank, çokça etkilendiği Freud'un *Rüyaların Yorumu* kitabının 1911 yılından sonraki baskılarında kendisi tarafından gerçekleştirilen rüya yorumlarından alıntılanan uzun pasajlarla katkıda bulunmanın gururunu da yaşayacaktı.

1906 yılında Viyana psikanaliz çevresine katılması, Otto Rank'ın hayatını şekillendiren adımlardan biri oldu. Henüz 22 yaşındayken Viyana Psikanaliz Derneği'nin sekreteri olarak görevlendirildi. Bu sayede liseyi tamamlayıp Viyana Üniversitesi'ne kaydolma fırsatı buldu ve hayalini kurduğu eğitimi alabildi. *Sanatçı* adını taşıyan elyazması, Freud'un o kadar çok beğenisini kazandı ki Freud onu kişisel asistanı olarak görevlendirdi. Rank sonraki 18 yıl boyunca Freud'un en yakınındaki kişi oldu. Psikanaliz hareketinin yeni yeni şekillendiği yıllarda üretken ve etkili bir yazar olarak adını duyurdu. Sanat, müzik, edebiyat, tarih, mitoloji, bilim ve felsefe gibi çok geniş bir yelpazede çalışmalarını sürdürdü ama en çok psikoloji dünyasında derin etkiler yaratmayı başardı.

1912 yılında Viyana Üniversitesi'nden mezun oldu. Hayatı boyunca üretken bir yazar olan Rank, 28 yaşında üniversite eğitimini tamamladığında yayımlanmış dört kitaba sahipti: *Sanatçı*, *Kahramanın Doğuş Miti*, *Lohengrin Destanı* ve *Edebiyatta ve Efsanede Ensest Teması*. I. Dünya Savaşı'nda Krakow'da savaş sırasında yayımlanan bir gazetenin editörlüğünü yaptı. 1920'de büyük savaşın yıkımının ardından düzenlenen belki de ilk uluslararası bilim zirvesine Freud ve kızı Anna'yla birlikte katıldı. Viyana Psikanaliz Enstitüsü'nde verilen eğitimleri koordine etti. Editör, öğretmen ve analist olarak Freud'un sağ kolu oldu.

Kendisi gibi bir analist olan ilk eşi Beata'yla birlikte Viyana'da kendi yönettiği Verlag yayınevinin binasında yaşadı. Özellikle 1919 yılında kızı Helene'nin doğumunun ardından edindiği farkındalıkla birlikte anne-çocuk bağı, ego gelişimi ve irade gibi temel konularda yenilikçi fikirler üretti. Bu aynı zamanda 1926'da Freud'la yollarının ayrılmasına neden olacak sürecin de başlangıcıydı.

Otto Rank'ın 1924 yılında yayımlanan *Doğum Travması* kitabı genel kabul gören psikanaliz yaklaşımının dışına çıkarak önemli bir yenilik getirmesine rağmen Freud'un kendisi tarafından ilk başta övgüyle karşılandı. Sandor Ferenczi'nin aktardığına göre Freud "doğum travması" kavramını "psikanalizin keşfinden bu yana en önemli ilerleme" olarak nitelendirdi. Bununla birlikte Freud'un şaka yollu yaptığı "bağımsızlık" vurgusu, gelecekte yaşanacak kopuşun habercisi gibiydi: "Başka kim olsa böylesine bir keşfi kendini bağımsız hale getirmek için kullanırdı." Freud, Rank'ın tezinin geçerliliğini varsayarak "doğum travmasıyla mutluluk ihtiyacı gibi içgüdüsel bir unsurun ilişkilendirilmesi gerektiğini" de dile getirdi. Ancak Karl Abraham başta olmak üzere Freud'un sadık takipçileri Rank'ı çoktan hedef

* Freud, Rank'ın devrim niteliğindeki görüşlerini ilk duyduğunda yorumlarını Rank'ın o tarihteki en yakın arkadaşı Ferenczi'yle paylaşmıştır: "Yüzde 66'sı mı yoksa yüzde 33'ü mü doğrudur bilemem ama her halükârda psikanalizin keşfinden bu yana en önemli ilerleme." (*The Life and Work of Sigmund Freud*, Ernest Jones, 1957, s. 59) Freud'un bu keşfin sahibine bağımsız bir duruş getirebileceği yönündeki esprisini aktaran kişi de yine Ferenczi'dir.

tahtasına oturtmuştu: Daha önce Carl Gustav Jung'un yaşadığı ayrılık sürecini hatırlatarak Freud'dan bu yeni "bilimsel gerilemeyi" lanetlemesini istediler.

Otto Rank'ın 1924 yılında gerçekleştirdiği Amerika ziyaretinde Amerikan Psikanaliz Derneği'ne hitaben yaptığı konuşmanın büyük yankı uyandırması, Freud ve çevresiyle yaşadığı gerilimi daha da tırmandırdı. Bu, Rank'ın bağımsız hareket etmeye başlamasının ilk göstergesiydi. Rank'ın da "Jung gibi davranarak hiç-birine haber vermeden Amerika'yı ziyaret etme kararı alması" o tarihte "Yüzük Komitesi" adıyla anılan Freud ve sadık takipçileri arasında hoşnutsuzluk yarattı. Sonunda Jung gibi Rank da Freud'un çevresinden ayrıldıktan sonra "ruh sağlığı yerinde olmamakla" suçlandı.

1926 yılında Freud'la Rank arasındaki köprüler atıldı. Rank öylesine bir dışlanmayla karşılaştı ki bir zamanlar ortak çalışmalar yürüttüğü ve birlikte kitap kaleme aldığı Sandor Ferenczi bile 1926 yılında New York'taki Penn istasyonunda tesadüfen karşılaştıklarında ona sırt çevirdi. Rank daha sonra bu olayı "En iyi arkadaşımdı ve benimle konuşmayı reddetti" diye anlattı.** Rank'ın Amerikan Psikanaliz Derneği üyeliğine son verildi.

* Bu ifade Ernest Jones'un Karl Abraham'a yazdığı 8 Nisan 1924 tarihli mektupta yer almıştır.

** Jessie Taft. *Otto Rank: a biographical study based on notebooks, letters, collected writings, therapeutic achievements and personal associations*, New York: Julian Press, 1958, s. 16.

Otto Rank kısa bir süre öncesine kadar Freud'un Rü-yaların Yorumu kitabında *rüya yorumları* örnek olarak gösterilen geleceği parlak bir analistti ama psikanalizde “düşünülme-yenin kıyılarına” ulaştığında terapileri hü-kümsüz kabul edildi ve hastaları başka psikanalistlere yönlendirildi. O tarihte egemen olan anlayışı savunan-ların gözünde Otto Rank artık bir lanetliydi.

Otto Rank ailesiyle birlikte Paris'e taşındı ve Amerika Birleşik Devletleri ziyaretlerini sıklaştırdı. Hasta ve terapist arasında daha eşitlikçi bir ilişkiyi vurgulayan “aktif terapi” yaklaşımını uyguladı. Geçmiş, aktarım, bilinçaltı ve arzular yerine şimdiki zamana odaklan-dı, gerçek ilişkileri tahlil etti, bilinçli zihin ve iradeyi öne çıkardı. Biyografisini kaleme alan E. James Lieber-man'ın da ifade ettiği gibi psikoterapiyi yalnızca geç-miş odaklı olmaktan kurtardı: Kierkegaard'ın “Hayat yalnızca geriye doğru bakılarak anlaşılabilir; ama yalnızca ileriye doğru bakılarak yaşanabilir” mottosunu terapiye taşıdı. Rank'ın anne-çocuk ilişkisi ve kişiler arası psikoterapi hakkındaki görüşlerinin etkileri gü-nümüze kadar sürdü.

Otto Rank sık sık ziyaretler gerçekleştirdiği New York'ta konferanslara katıldı ve psikoterapi uyguladı. *Psikoloji ve Ruh [Psychology and the Soul]*, *Sanat ve Sanatçı [Art and Artist]*, *Modern Eğitim [Modern Education]*, *İrade Terapisi [Will Therapy]* ve *Gerçek ve Gerçeklik [Truth and Reality]* gibi eserlerinde daha sonradan “post-Freu-

diyen” olarak nitelendirilecek görüşlerini ortaya koydu. Yale Üniversitesi’ndeki bir konuşmasında günün birinde emekli olup psikanaliz hareketinin tarihçesini yazmak istediğini söyledi. Ama bir noktadan sonra yazmaya ara verme ihtiyacı duydu: “Şimdilik yazmayı bırakıyorum – dünyada şimdiden çok fazla hakikat var, görünüşe göre tüketilemeyecek kadar aşırı üretim söz konusu.” 2 Ağustos 1933 tarihli bir mektubunda haber verdiği bu geçici ara, çok geçmeden zamansız bir vedaya dönüşecekti. 1935 yılında Paris’ten New York’a taşındı. Eşi Beata’dan ayrıldı ve Pennsylvania Üniversitesi’nde dersler vermeye başladı. 1939 yılında Estelle Buel’le ikinci evliliğini yaptı. Kaliforniya’ya taşınmaya hazırlanıyordu ama henüz 55 yaşındayken Freud’dan bir ay sonra sülfonamid reaksiyonu sonucu hayatını kaybetti.

Ölümünün ardından özellikle Ernest Becker ve Anaïs Nin’in yazılarıyla daha geniş bir okuyucu kitlesinin dikkatini çekti. Becker, *Ölümün İnkârı [The Denial of Death]* kitabında Rank’ın psikoloji tarihinde oynadığı önemli rolü bir kez daha gündeme getirdi. Rank’ın psikoloji üzerindeki etkisi Paul Goodman, Rollo May ve Esther Menaker gibi yazarlar aracılığıyla daha da derinleşti. Franz Alexander, Frederick Allen, Clara Thompson, Judd Marmor, Robert Jay Lifton, Carl Whitaker ve Irvin Yalom onun çalışmalarının önemini teslim eden psikiyatrlar arasında yer aldı. Rollo May’in Otto Rank’ın ölümünden sonra yayımlanan Amerika